

Bəşər övladı üçün əbədi olmayan bu dünyada əbədiyaşarlıq qazanmaq hər kəsə nəsb olmur. Tanrının bu inayətinə layiq olanlar insanların da sevimlisinə çevrilərək cismani ömürlərini başa vurduqdan sonra yaddaşlara köçərək, ruhən əbədi yaşayırlar. Onları yaşadan əməlləridir. Bu mənada, unudulmaz sənətkarımız Ramiz Mustafayev də gərəkli bir ömür yaşadı.

Görkəmli bəstəkarı xatırlayarkən

Bu yaşantılar ilə o, həm də özünün maraqlı bir ömür kitabını yazdı. Bu kitabda Ramiz müəllimin keçdiyi həyat və yaradıcılıq yolu öz təcəssümünü tapır. Ramiz Mustafayevin ömür kitabının səhifələri onun ürəyindən süzülüb gələn musiqi sədaları ilə ipə-sapa düzüldü. Bir sözlə, o, əsl vətəndaş ömrü yaşadı.

Belə ki, görkəmli bəstəkar, dirijor, pedaqoq və ictimai xadim kimi geniş fəaliyyəti ilə Ramiz Mustafayev ümumazərbaycan mədəniyyətinin inkişafında müstəsna rol oynamışdır. Məhz bu xidmətlərinə görə də o, bu gün yaddaşlarda unudulmaz sənətkar kimi qalıb.

Hərdən düşünürəm yaxşı ki, biz də belə sənətkarların müasirləriyik. Məsələn, elə Ramiz Mustafayev kimi. O, dahi Üzeyir bəyi görmüş, onun sənət dünyasından ruhlanmış və bütün yaradıcılığı boyu bu böyük dühanın irsinə sadıq qalmışdır. Odur ki, o, bizim üçün Üzeyir bəyin canlı yadigarı idi.

Bu məqaləni yazarkən Ramiz müəllimlə olan sənət söhbətlərimizi, onun Üzeyir bəylə bağlı fikirlərini xatırlayıram. Deyərdi: "Üzeyir bəydən olmayıb, heç olmayacaq da. Allah onu tək yaradıb. Bu dahi şəxsiyyətin bənzəri yoxdur".

Ramiz Mustafayev çox emosional, maraqlı bir insan idi. Onun təbiətində bir çilgünlük vardı. Sanki daim sənətlə, insanlarla, bir sözlə, həyatla

yaxşı mənada mübarizədə idi. Bəlkə elə buna görədir ki, erkən yaşlarından sənətin müxtəlif istiqamətlərinə qədəm qoymuş və öz mübarizliyi sayəsində hər sınaqdan alınmaçq, üzüağ çıxaraq, pillə-pillə sənətin zirvəsinə doğru addımlayıb o yüksəkliyi fəth etmişdir. Bu da Ramiz Mustafayevin sənət dünyasıdır ki, indi biz həmin dünyaya səyahət edir və oradan bəhrələninrik.

Belə ki, sənətkarın yazıb-yaratdığı əsərlər musiqi xəzinəmizi zənginləşdirməklə bərabər, həm də insanların mənəviyyətinə sirayət edir. Bir sözlə, Ramiz Mustafayev öz yolu, dəsti-xətti, özünəməxsus düşüncə tərzini, həyat amalı olan bir sənətkar idi. Onunla çoxlu sayda sənət söhbətlərim, müsahibələrim olub. Bu lent yazılarının əksəriyyəti Azərbaycan Radiosunun fondundakı verilənlərdə, bir qismi isə mənim şəxsi arxivimdə saxlanılır. Elə bu yazı üzərində işləyərkən həmin mənbələrdə də üz tutdum.

Odur ki, sənətkarın həyat və yaradıcılıq yolu barədə oxucularımıza daha ətraflı məlumat çatdırmaq üçün bir daha onun ömür kitabının səhifələrini vərəqləyir və bizim birgə söhbətlərimizi xatırlayıram. Sənətin keşməkeşli yolları var. Əsl sənətkar odur ki, bu yolda bütün çətinliklərə sinə gərsin. Bu gün xatirəsini andığımız Ramiz Mustafayev məhz belə fədakar sənətkarlardandır.

Ramiz Hacı oğlu Mustafayev 1926-cı il oktyabrın 16-da anadan olub. Erkən yaşlarından in-

cəsnətə marağı onu teatr sahəsinə yönəldir. Uşaqlıqdan ömrünü səhnə ilə təmasda keçirən R. Mustafayev 1941-ci ildə Teatr texnikumunun aktyorluq şöbəsinə daxil olur. Təhsil illərində o, Gənc Tamaşaçıları Teatrında, texnikumu bitirdikdən sonra isə Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında aktyor kimi fəaliyyət göstərmişdir.

Ramiz müəllimin teatrla bağlılığı onun çox möhtəşəm səhnə əsərlərinin yaranmasına səbəb olmuşdur. Ramiz Mustafayevin fitri istedadı incəsənətin bir neçə sahəsinə ehtiva edir. Belə ki, o, həm də professional vokal təhsili almışdır. Hələ uşaq yaşlarından malahətli səsi və xoş avazı onun ürayəndə sənətin bu istiqamətinə də xüsusi məhəbbət yaradır. 1948-ci ildə Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasına-vokal sənətinin banisi, professor Bülbülün sinfinə daxil olaraq 1952-ci ildə oranı müvəffəqiyyətlə bitirir.

İncəsənətin bu kimi yaxşı cəhətlərini mənimsəyən Ramiz Mustafayev onlara musiqi dili ilə nüfuz edərək gözəl səhnə və vokal əsərləri yaratmışdır ki, bu da onun bəstəkarlıq fəaliyyətinin əsas məcmusunu təşkil edir. O, teatr texnikumunda, həm də konservatoriyanın vokal şöbəsində təhsil aldığı illərdə bəstəkarlığa da xüsusi marağ göstərmişdir. Bu sahəyə olan böyük məhəbbətinin sayəsində bəstəkarlığa üz tutur. 1952-ci ildə ikinci dəfə Konservatoriyaya daxil olur.

Tələbəlik illərində skripka ilə fortepiano üçün sonata, skerso, violə üçün variyasiyalar, simli kvartet, simfonik orkestr üçün uvertura, neçə-neçə mahnı və romanslar yazır. 1957-ci ildə o, növbəti təhsilini uğurla bitirərək peşəkar bir bəstəkar kimi böyük yaradıcılıq yoluna qədəm qoyur. Azərbaycan professional musiqi mədəniyyətini zənginləşdirən layiqli musiqi əsərləri yazır.

Bu əsərlər məzmunca müxtəlif olsa da, onları bir ideya birləşdirir: vətəna, torpağa, anaya, xalqa və sənətə məhəbbət Ramiz Mustafayevin yaradıcılığında musiqinin müxtəlif janrları öz əksini tapır. Demək olar ki, o, baletdən başqa bütün janrlara müraciət etmişdir. Bəstəkar 4 opera, 6 musiqili komediya, 9 oratoriya, kantata, 8 simfoniya, 300-dən çox mahnı və romanslar, müxtəlif səpkili instrumental əsərlər və sair yazmışdır.

Ramiz müəllimin yaradıcılığında səhnə əsərləri mühüm yer tutur. 1957-ci ildə bəstəkarlıq üzrə ali təhsilini bitirərək S.Vurğunun "Fərhad və Şirin" pyesi əsasında yazdığı bir pərdəli "Şirin" operası onun diplom işi olmuşdur. Bəstəkar növ-

bəti səhnə əsərində də Səməd Vurğun yaradıcılığına üz tutur və 1960-cı ildə "Vaqif" operasını yazır. Ramiz müəllim bu əsəri yazmaq ideyası barədə ürək dolusu danışar və əsərin tarixini belə şərh edirdi. "Təxminən 1943-cü il olardı. Onda mən Dram Teatrında işləyirdim.

Bir gün Səməd Vurğunun "Vaqif" tamaşası oynanırdı. Nə üçünsə görkəmli sənətkarımız İ. Dağıstanlı gələ bilməmişdi. Onun oynadığı Əlibəy rolunu rejissor mənə həvalə etdi. Düzü, əvvəl tərəddüd elədim, lakin həmkarlarım məni ruhlandırırdı və bu obrazı yaratmağa nail oldum. Elə onda düşündüm ki, bu əsər operaya çevrilsə yaxşı olar". Beləliklə, Ramiz müəllim bu düşüncələrini reallaşdıraraq ələ bir səhnə əsəri yazır ki, o, 50 ildən çoxdur, Opera və Balet Teatrının repertuarından düşmür. Öz yaradıcılığına tələbkarlıqla yanaşan bəstəkar bir neçə dəfə "Vaqif" operasını redaktə etmiş və noticədə təkmilləşmiş bir əsər meydana gəlmişdir.

Operanın librettosunu mərhum sənətkarımız Firudin Mehdiyev yazmışdı. Bəstəkar bu operaya görə 1962-ci ildə xüsusi mükafata layiq görülmüşdür. Həmin ildə Ramiz müəllim Mirzə Ələkbər Sabirin 100 illik yubileyinə "Xan və ikinci" operasını da təqdim edir. Bəstəkarın bu janrdə ən maraqlı əsərlərindən biri də Ənvər Əlibəylinin poeması əsasında yazdığı "Polad" radio operasıdır.

Uşaqları da unutmayan bəstəkar 1964-cü ildə Teymur Əlçinin librettosu əsasında "Tərs keçi" bir pərdəli operasını yazır. R. Mustafayev digər musiqili səhnə janrı olan operettaya da müraciət etmişdir. Bu janrdə onun ilk əsəri unudulmaz sənətkarımız Vasif Adıgözəlova, "Hacı Qara" komediyası əsasında birgə yazdıqları "Xəsis" operettasıdır. Sonralar bəstəkar "Axırı yaxşı olar" (1967-ci il), "Qonşumuzda bir oğlan var" və s. musiqili komediyalarını yazır.

Ramiz Mustafayevin yaradıcılığının ən böyük şəxsinə xor musiqisi təşkil edir. Bəstəkarın bu qəbildən olan əsərləri Azərbaycan xor musiqisinin zənginliyini və nailiyyətlərini özündə ehtiva edir. Bunlardan "Ana", "Hüseyn Cavid", "Nəriman Nərimanov", "İnam", "Mənim müasirim", "Salatın", "Məhəmməd və Leyla", Nizami Gəncəvinin 800 illiyinə yazdığı "Nizami" oratoriyaları, "Haqq sənədir", "Şevçenko", "Səməd Vurğun", "Kür-Abşeron" kantataları, "Bu qan yerdə qalan deyil", "Nədən yarandı", "Füzuli", V. Adıgözəlova birgə yazdığı "Səbuhi" vokal-simfonik

poemaları, "Lənkəran lövhələri" süitəsi, a kopella xoru üçün 10 mahnıdan ibarət silsilə, 250-yə qədər xalq mahnılarının xor üçün işləmələri və s. bu kimi əsərləri misal göstərə bilərik. Bu sənət əsərlərinin hər biri özündə tarixiliyi, müdrik şəxsiyyətlərin həyatını, vətənpərvərliyini əks etdirməklə musiqi xəzinəmizə bəstəkarın qiymətli töhfələrdir.

Məsələn, xalq şairi Nəbi Xəzrinin sözlərinə bəstələdiyi "İnam" və "Mənim müasirim" oratoriyaları üzündə Heydər Əliyevə həsr olunan qiymətli sənət əsərləridir. Daim xalqın ruhunu öz əsərlərinin əsas qayəsi sayan bəstəkar bu xalqın qanlı-qadalı günlərini, onun tarixini, dünyəni və bu gününü həsriləndirərək təsvir etmişdir. Bu qəbildən bəstəkarın Nəbi Xəzrinin sözlərinə "Salatın" oratoriyası, "Bu qan yerdə qalan deyil" kantatası çox gözəl nümunədir.

Ramiz müəllimlə söhbətlərimizdə o, bu əsərlər barədə belə deyirdi: "Əsl sənətkar xalqın yaşıntılarını əsərlərində işıqlandırır, onu gələcək nəsələ yadigar qoymalıdır. Çünki tarix həm də sənət əsərlərində yaşayır". Bəli, biz unudulmaz sənətkarımıza minnətdarıq ki, o, belə əbədyaşar əsərlər yaradıb və bizə yadigar qoyub. Bəstəkarın müxtəlif şairlərin sözlərinə yazdığı vokal nümunələri R. Behbudov, Ş. Ələkbərova, N. Məmmədova, A. Qəniyev, G. Məmmədov kimi unudulmaz ifaçıların repertuarında səslənərək xalq sevimli nügmələrinə çevrilmiş və bugünkü ifaçılarımız üçün də bir mənbədir.

Bu mahnılardan "Niyə sevdim", "Yadıma sən düşürsən", "Bakının ulduzları", "Anam yadıma düşdü", "Sənin gözəlin", "Vətən haqqında mahnı" və başqalarının adını çəkmə bilərik. Ramiz Mustafayevin yaradıcılığında simfonik əsərlər də geniş yer tutur. O, 8 simfoniyanın, bir neçə simfonik poemanın, xalq çalğı alətləri orkestri və müxtəlif alətlər üçün instrumental pyeslərin müəllifidir. Hətta ona da demək vacibdir ki, bəstəkarın birinci simfoniyası ilk dəfə Moskvada ümumittifaq televiziya və radiusunun böyük orkestrinin ifasında səslənmiş və lentə yazılmışdı.

Sonra bu əsər Azərbaycan bəstəkarlarının 4-cü qurultayında da ifa olunub, müəlliflə uğur qazandırmışdı. Ramiz Mustafayevin çoxcəhətli yaradıcılıq fəaliyyətində Azərbaycan radiusunun və televiziyanın böyük xidməti olmaqla bərabər, bəstəkarın da milli Teleradiomuzun formalaşmasında müstəsna rolu olmuşdur.

Demək olar ki, o, bu kollektivin əsasını qoyanlardandır. Özü bu barədə belə deyər və o illəri bu cür xatırlayardı: "Mən 1946-cı ildə radio-da iş fəaliyyətinə başlamışam. Sonra Azərbaycan televiziya yarandı. Burada ilk musiqi baş redaktoru vəzifəsi mənə həvalə olundu. 1958-ci ildən bu günə qədər Azərbaycan Teleradiosunun xor kollektivinin bədii rəhbəri və baş dirijorlu işləyirəm. Bu məsuliyyəti işi layiqincə yerinə yetirməyə çalışmışam".

Doğrudan da, unudulmaz bəstəkarımız üzərinə düşən bütün işləri həmişə şəərəflə yerinə yetirdi. O, 1968-1973-cü illərdə Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının katibi vəzifəsində də çalışmışdı. 1957-ci ildən ömrünün sonuna qədər Bəstəkarlar İttifaqının üzvü olmuşdur.

Ramiz Mustafayevin xidmətləri dövlətimiz tərəfindən də yüksək qiymətləndirilmişdir. O, "Əməkdar incəsənət xadimi", "Xalq artisti" fəxri adlarına layiq görülmüş, müxtəlif fəxri fərmanlarla, "Şöhrət ordeni" ilə təltif olunmuş və "Prezident təqaüdü" idi. Haqqında söhbət açdığımız bu unudulmaz sənətkar bu gün vaxtilə aldığı fəxri adlara, fəxri fərmanlara görə xatırlanır.

Ən başlıcası o, daim xalqın mədəniyyətini inkişaf etdirib, layiqli vətəndaş olduğu üçün unudulmur. Elə, dövlətimizin sənətkara olan diqqət və qayğısının məğzi də budur. Məhz buna görə Ramiz Mustafayevin irsi ifaçıların, tədqiqatçıların nəzərindən yayınmır. Üzeyir Hacıbəyli adına BMA-nın professoru, sənətnaşlıq namizədi, əməkdar incəsənət xadimi Zəmirə Qafarovanın "Ramiz Mustafayev" kitabı buna ən gözəl nümunədir.

Buraya Zəmirə xanımın Ramiz Mustafayev monoqrafiyası və müxtəlif illərdə sənətkarın həyat və yaradıcılıq yolunu əks etdirən ayrı-ayrı müəlliflərin məqalələri daxildir.

ƏİR SÖZLƏ, BU KİTAB RAMİZ MUSTAFAYEV YARADICILIĞININ ENSİKLOPEDIYASIDIR. AMMA BU SON DEYİL. NƏ QƏDİR RAMİZ MÜƏLLİMİN MUSIQİSİ SƏSLƏNİR, ONUN İRSİ DƏ DAİM ÖYRƏNİLƏRƏK NƏSİL DƏN-NƏSİLƏ ÖTÜRÜLƏCƏKDİR...

● S.TƏHMİRƏZQIZI, musiqişünas